

Hållbar stadsbyggnad

Hur formar vi en stad för alla

Emelie Brunge

Landskapsarkitekt LAR/MSA

Vår tids ideologi!

stadsmässig

utbud
caféliv trygg
levande bottenvåningar
platsförmöten
urbanakvaliteter stadsrum
levande
urbanalivet
tät butiker
kvalitet
urban
utservering
aktivitet variation
fasadvariation
ljusföring
attraktiv
stadsliv New York
intim

TRENDSPANING

Urbant liv med barn

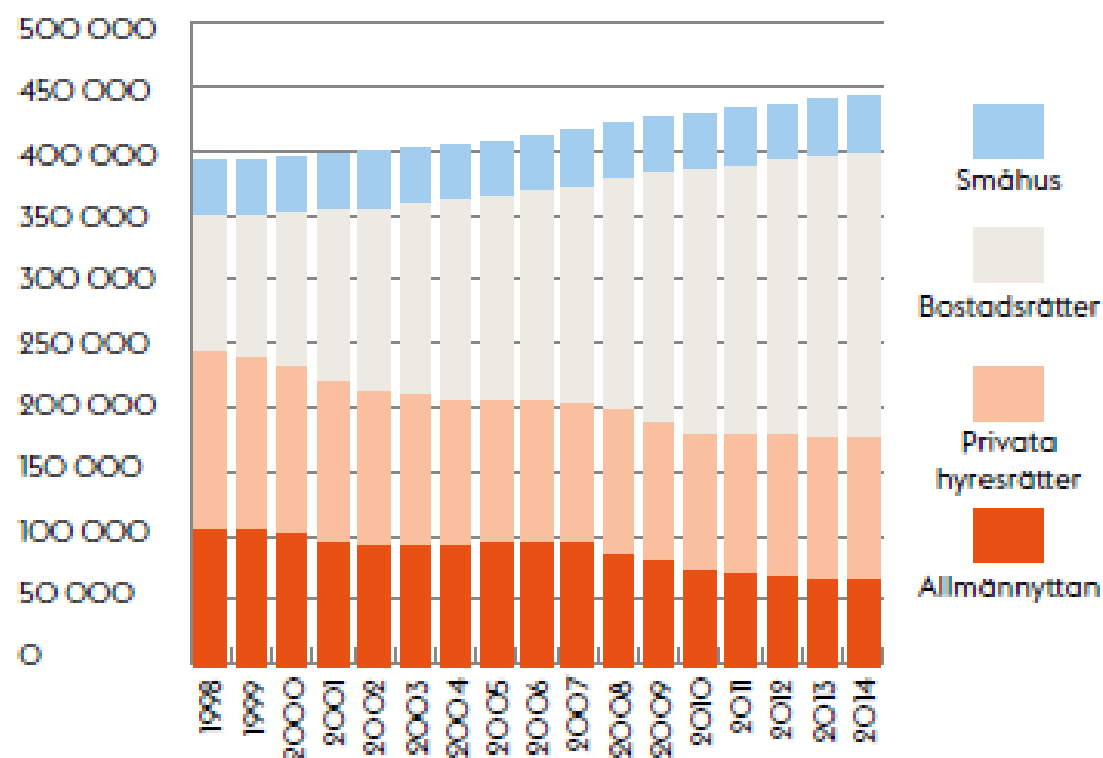
- Vi blir allt mer urbana och bor kvar i staden med barn.
- Staden växer och blir tätare längre ut.

TRENDSPANING

Neddragningar av subventioner till byggande, försämrade bostadsbidrag, utförsäljning av allmännyttiga hyresbostäder och ökade marknadskrav på allmännyttan har bidragit till att svensk bostadsmarknad blivit mer av en marknad än tidigare. Roger Andersson (UNT 2015-09-28)

Antal lägenheter och småhus i Stockholms efter ägandeform 1998–2014

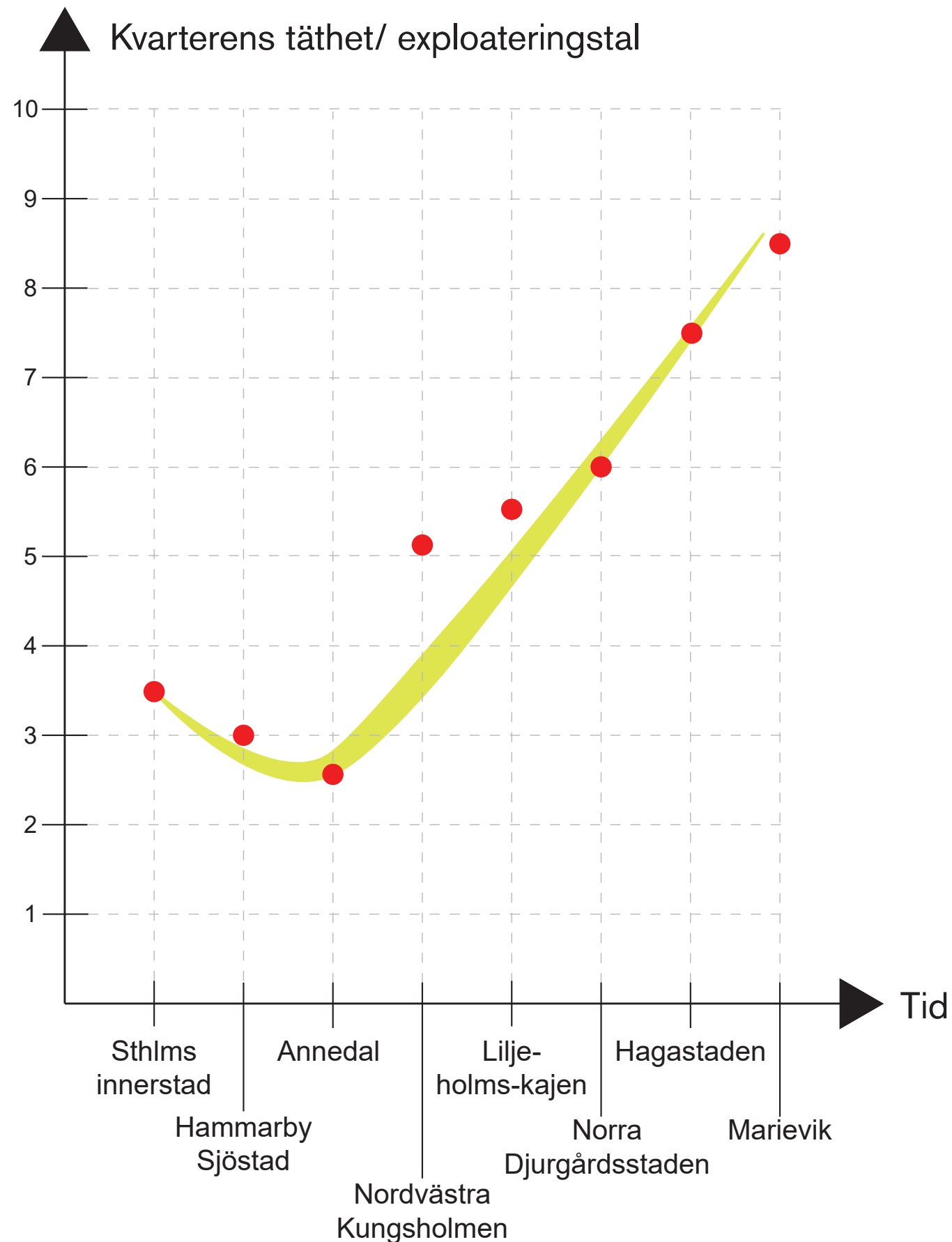
Källa: Sweco Strategy/Stockholms stad

Bostadsbyggandet blir allt mer marknadsstyrkt

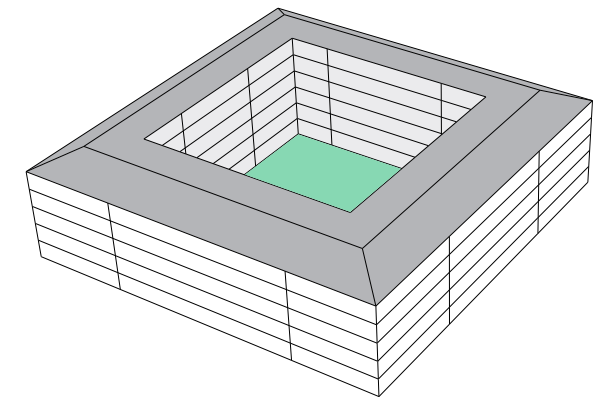

TRENDSPANING

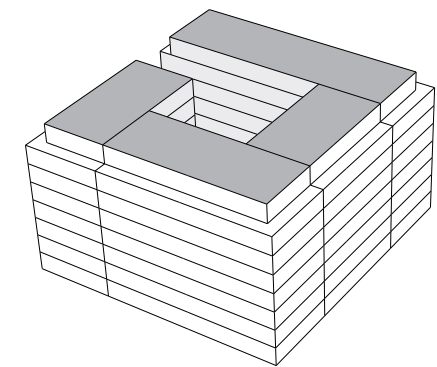
Stadsdelarna blir tätare och tätare

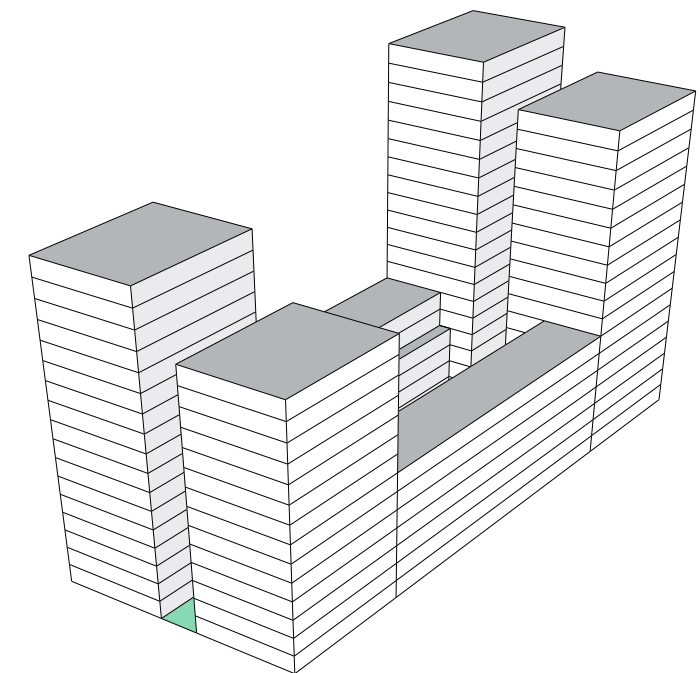
Södermalm
60 x 60 m
 $e = 3,45$

Nordvästra
Kungsholmen
40 x 40 m
 $e = 5,45$

Hagastaden
90 x 40 m
 $e = 7,98$

SOCIAL STADSBYGGNAD

Ytorna mellan husen

Vad kan vi som medborgare kräva av vår fysiska miljö?
Vilka kvaliteter behöver finnas och hur kan stadsplanering verka för att tillgodose dessa?

Rätten till hälsa:

Rekreation, idrott, rörelse, tystnad, luftkvalitet

Barnens rätt:

Ytor för rörelse, lek, utforska, närhet

Förutsättningar för ett demokratiskt samhälle:

Offentliga mötesplatser där människor träffas

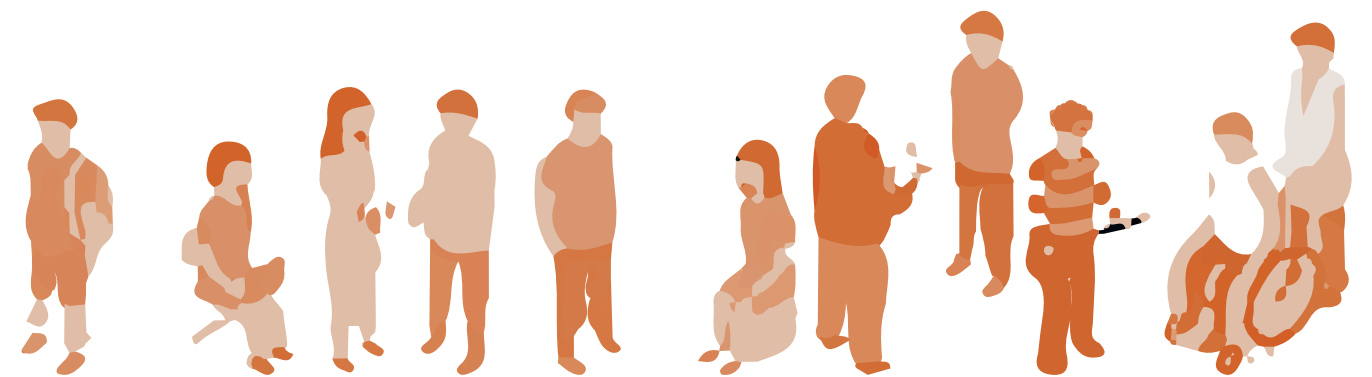
Lära känna sina grannar, weak ties

Social sammanhållning/ socialt kapital

Förankring i lokalsamhället

Känna stolthet och ansvar över sitt närområde

Trygghet

- Yta för de offentliga rummen och parker
- Yta för idrott
- Yta för förskola
- Yta för skola
- Yta för bostadsgård

SOCIAL STADSBYGGNAD

Bostadsgården

Bostadsgårdens betydelse

Träffa på och lära känna grannar. Känna en förankring i lokalsamhället. Umgås tillsammans hemma ute. Våga släppa ut barnen på egen hand. Alternativet till trädgård: läsa tidningen i morgonrock, leka, ha trädgård, odla, meka med cykeln, grilla, fira studenten...

SOCIAL STADSBYGGNAD

Barnens plats

Utemiljöns effekt på barnen

Fritt fantiserande och ostyrda utmaningar. Springa, leka och gömma sig. Testa gränser och övervinna hinder. Hoppa jämfota i en gyttjepöl. Leka med pinnar, blad och kottar.

SOCIAL STADSBYGGNAD

Barnens plats

Utemiljöns effekt på barnen

Barnens behov för att växa och bli hela människor. Fysisk aktivitet, grundlägga goda vanor för livet. Bygga benstomme, skapa D-vitamin utan att bränna sig i solen. Bättre social förmåga, ökad koncentrationsförmåga. Bättre BMI och midjemått. Bättre prestation i skolan.

SOCIAL STADSBYGGNAD

Parkerna

De stora nära parkernas betydelse

Lek, rekreation, möten, återhämtning,
ensam med andra, årstidsväxlingar,
ekologi, idrott, aktiviteter, picknick,
bollspel, komma bort, tystnad, rofylldhet

Förskola:

25 förskoleplatser per 100 nya bostäder
(Kommunfullmäktiges budget för 2016, s 46)
40 kvm utemiljö per barn exkl byggnad (Boverket, 2015)

Totalt: 5,75 kvm förskolegård inkl byggnad per invånare

Grundskola:

50 platser per 100 nyproducerade lägenheter
(Utbildningsförvaltningen, riktmärke för planeringen 2016)
30 kvm utemiljö per barn (Boverket, 2015)

Totalt: 10 kvm grundskolegård inkl byggnad per invånare

Park:

Totalt: 10 kvm grön friyta per invånare
(Friyteguiden Stockholm 2019)

Bostadsgård:

Totalt: 10 kvm per invånare utemiljö inom kvarter.
(Sociotophandboken 2003 samt Spacescape, Mäta stad 2016)

Idrott:

Befintlig standard Stockholm: 7m² bollplan per invånare
(Stockholms idrottsförbund, 2018)

***"1 standardlägenhet defineras som 100 BTA
och rymmer 2 boende"***

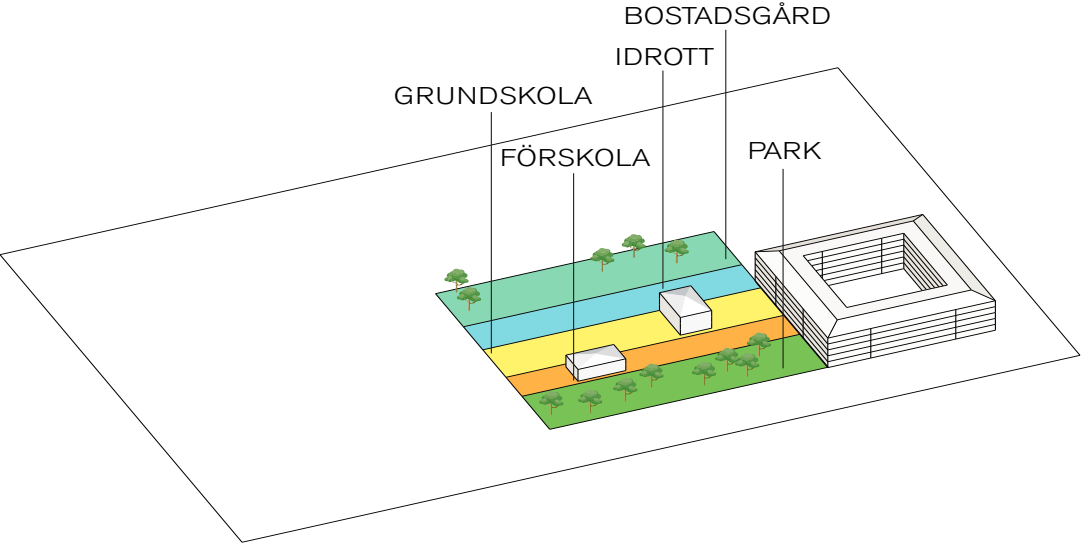

***10 kvm grön friyta- undre gränsen för att
klara slitage på vegetation.***

Friyteguiden Stockholm 2019

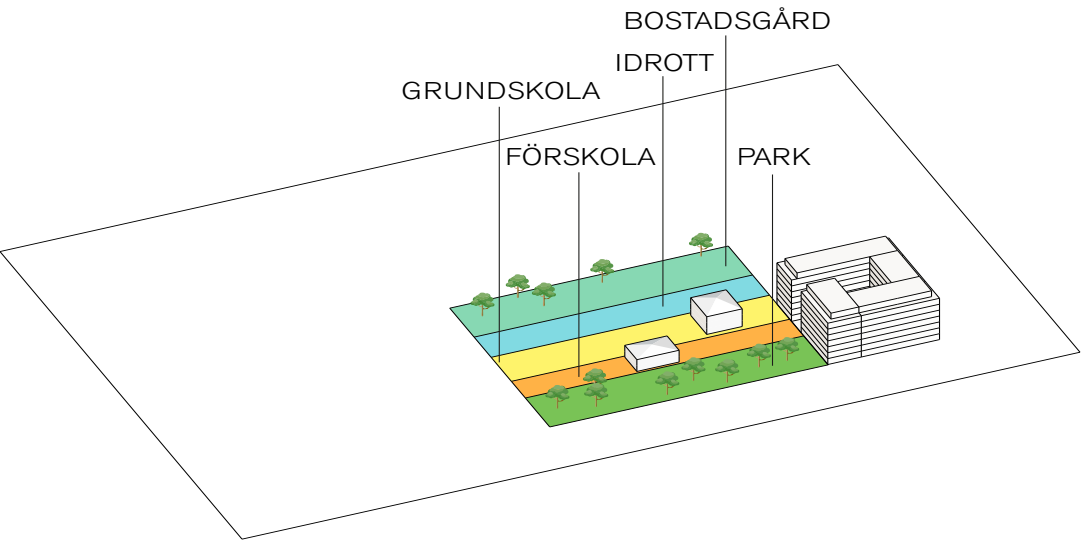
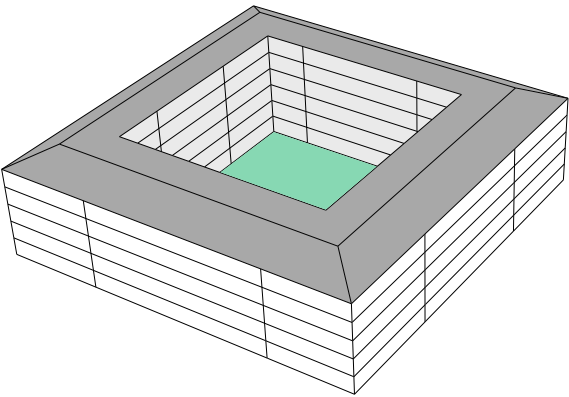
SOCIAL STADSBYGGNAD

Kvantitativa riktlinjer

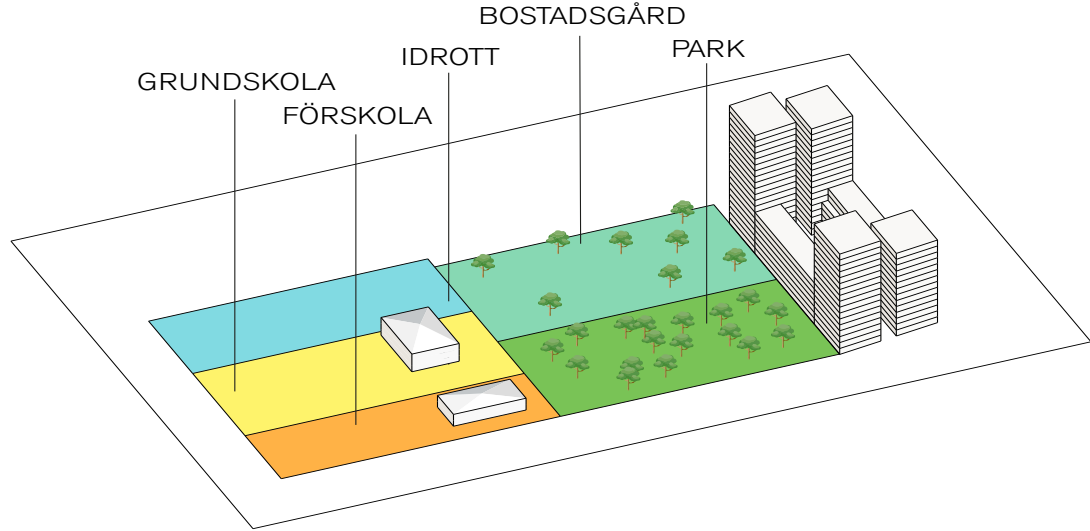
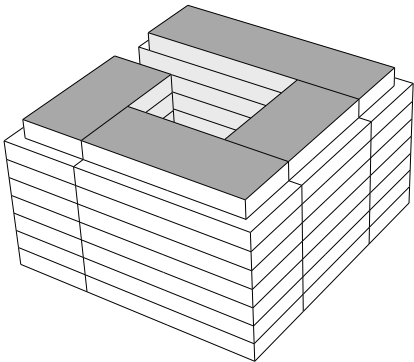
1. Högsta möjliga täthet
2. Högsta möjliga täthet
3. Högsta möjliga täthet
4. Högsta möjliga täthet

Södermalm
60 x 60 m
ca 230 inv

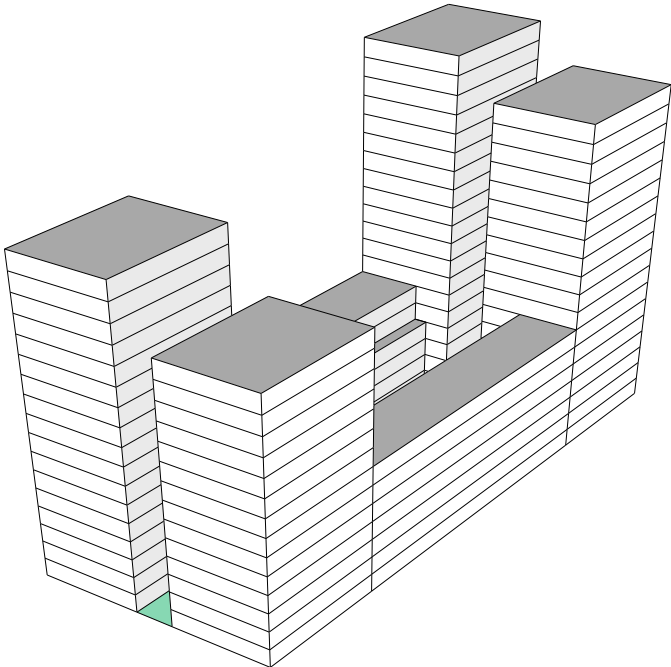
1. Högsta möjliga täthet
2. Högsta möjliga täthet
3. Högsta möjliga täthet
4. Högsta möjliga täthet

Nordvästra
Kungsholmen
40 x 40 m
ca 200 inv

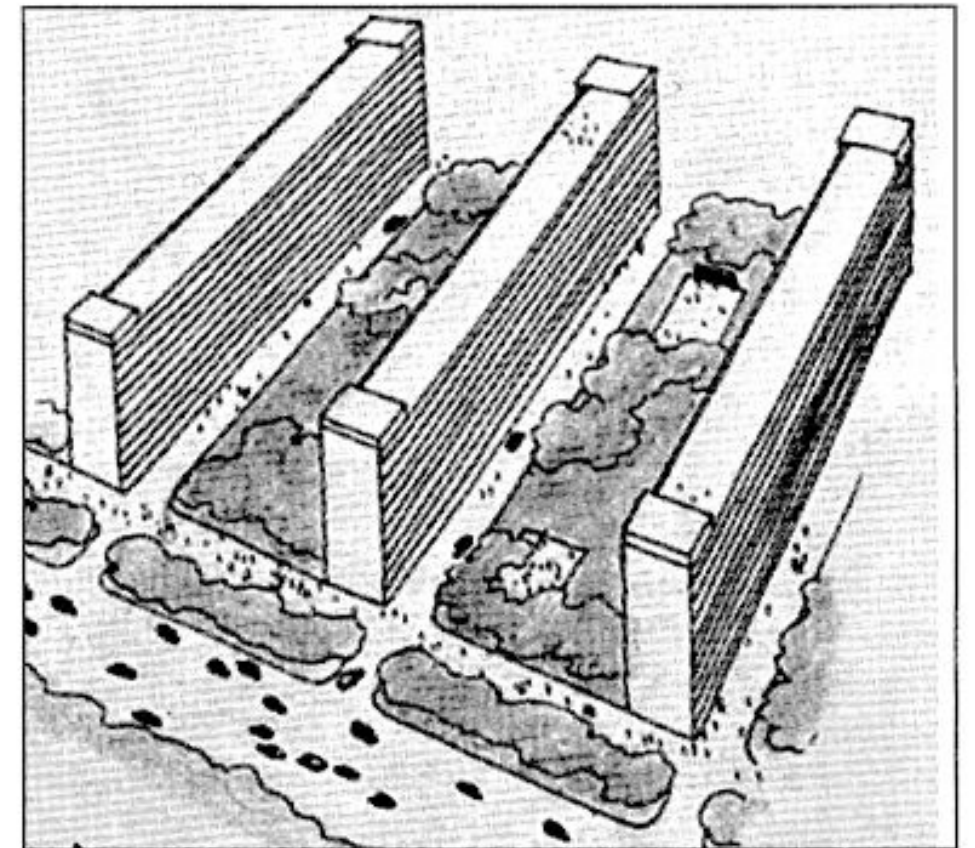
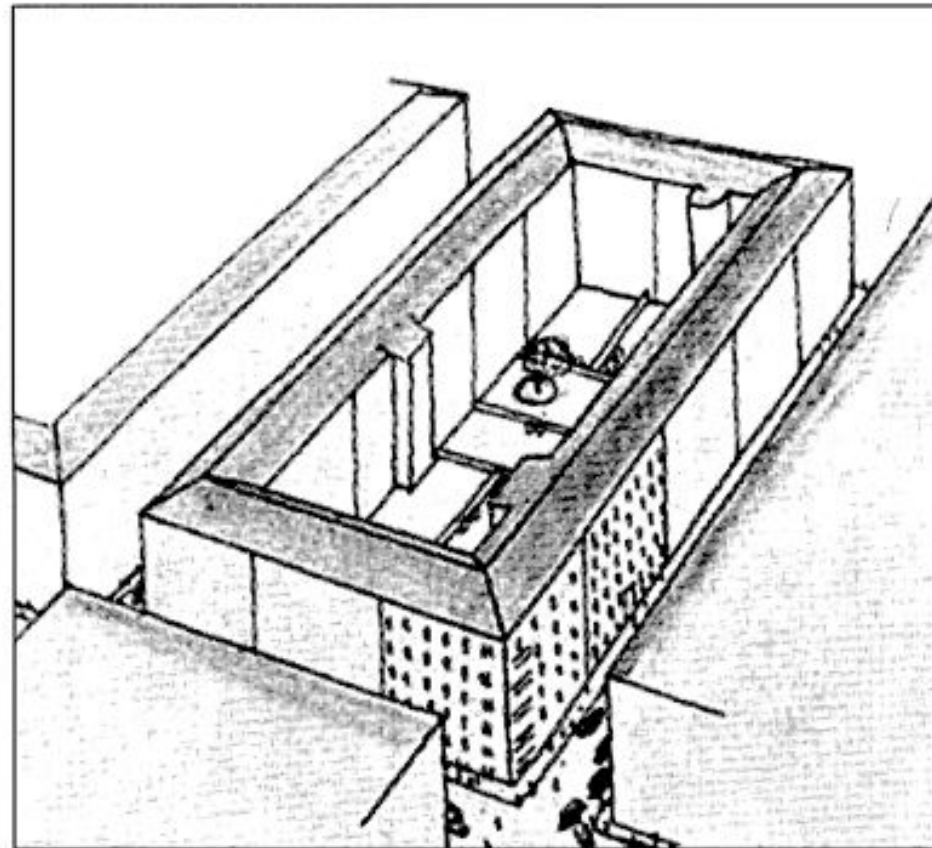
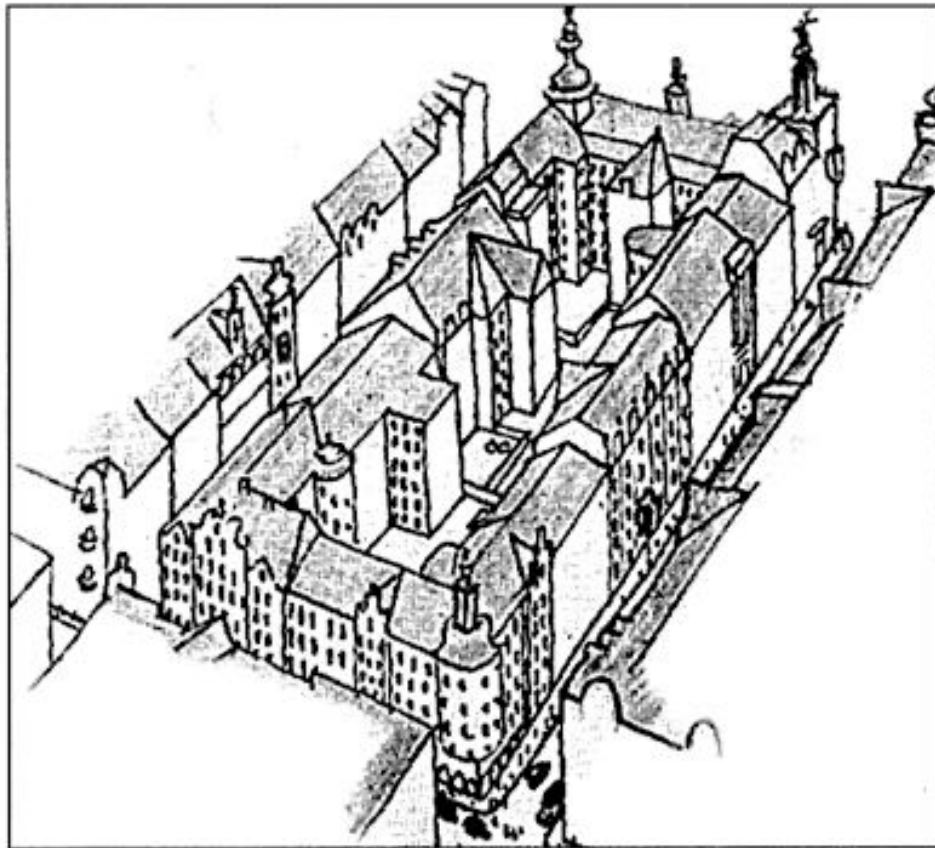
1. Högsta möjliga täthet
2. Högsta möjliga täthet
3. Högsta möjliga täthet
4. Högsta möjliga täthet
5. Högsta möjliga täthet
6. Högsta möjliga täthet
7. Högsta möjliga täthet
8. Högsta möjliga täthet
9. Högsta möjliga täthet
10. Högsta möjliga täthet
11. Högsta möjliga täthet
12. Högsta möjliga täthet
13. Högsta möjliga täthet
14. Högsta möjliga täthet
15. Högsta möjliga täthet
16. Högsta möjliga täthet
17. Högsta möjliga täthet
18. Högsta möjliga täthet
19. Högsta möjliga täthet
20. Högsta möjliga täthet

Hagastaden
90 x 40 m
ca 550 inv

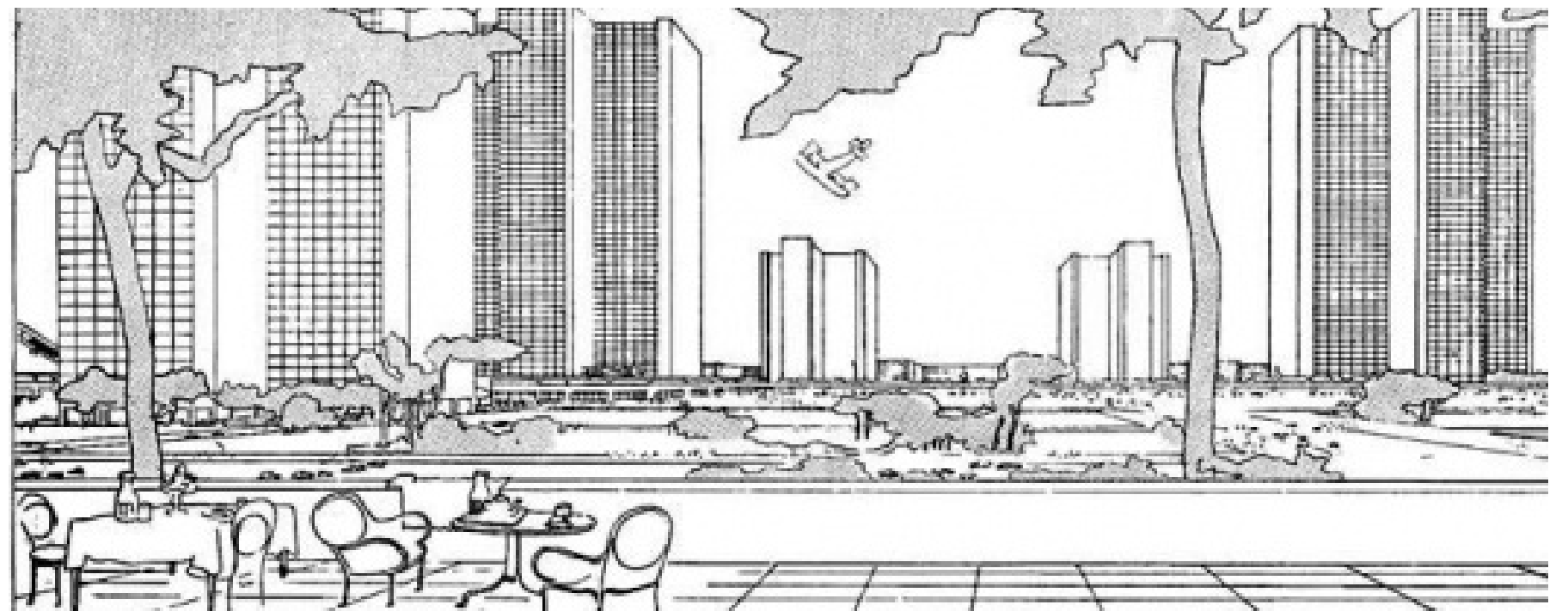
SOCIAL STADSBYGGNAD

Högt och glest/Lågt och tätt

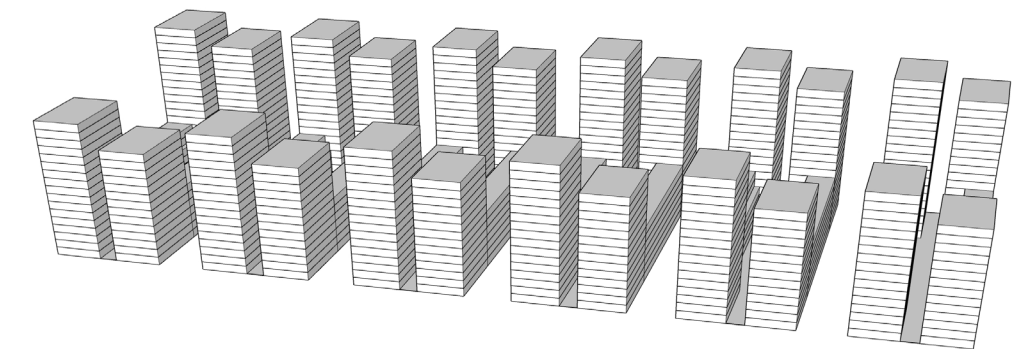
Lågt och tätt
Högt och glest

Högt och tätt?

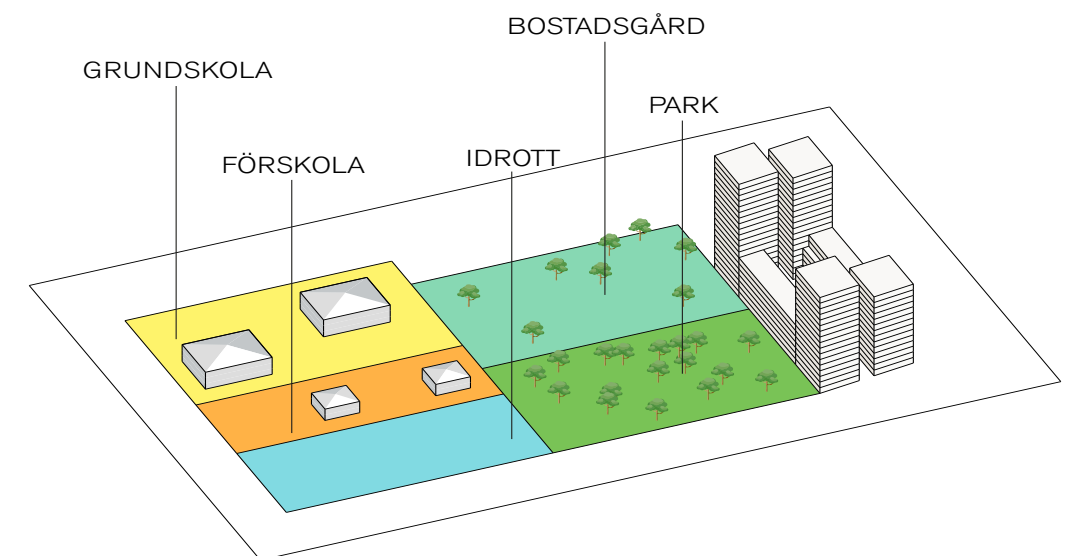

SOCIAL STADSBYGGNAD

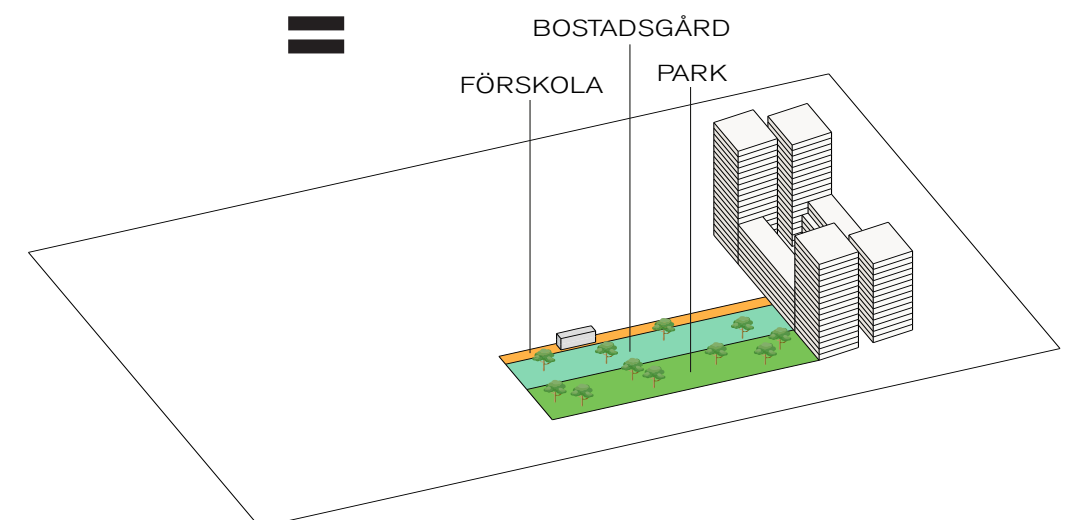
Högt och tätt

+

=

FLEXIBLA LÖSNINGAR

”Suboptimering innebär att man optimerar en uppgift ur en aspekt men att denna lösning är icke-optimal sett ur ett helhetsperspektiv.”

Wikipedia

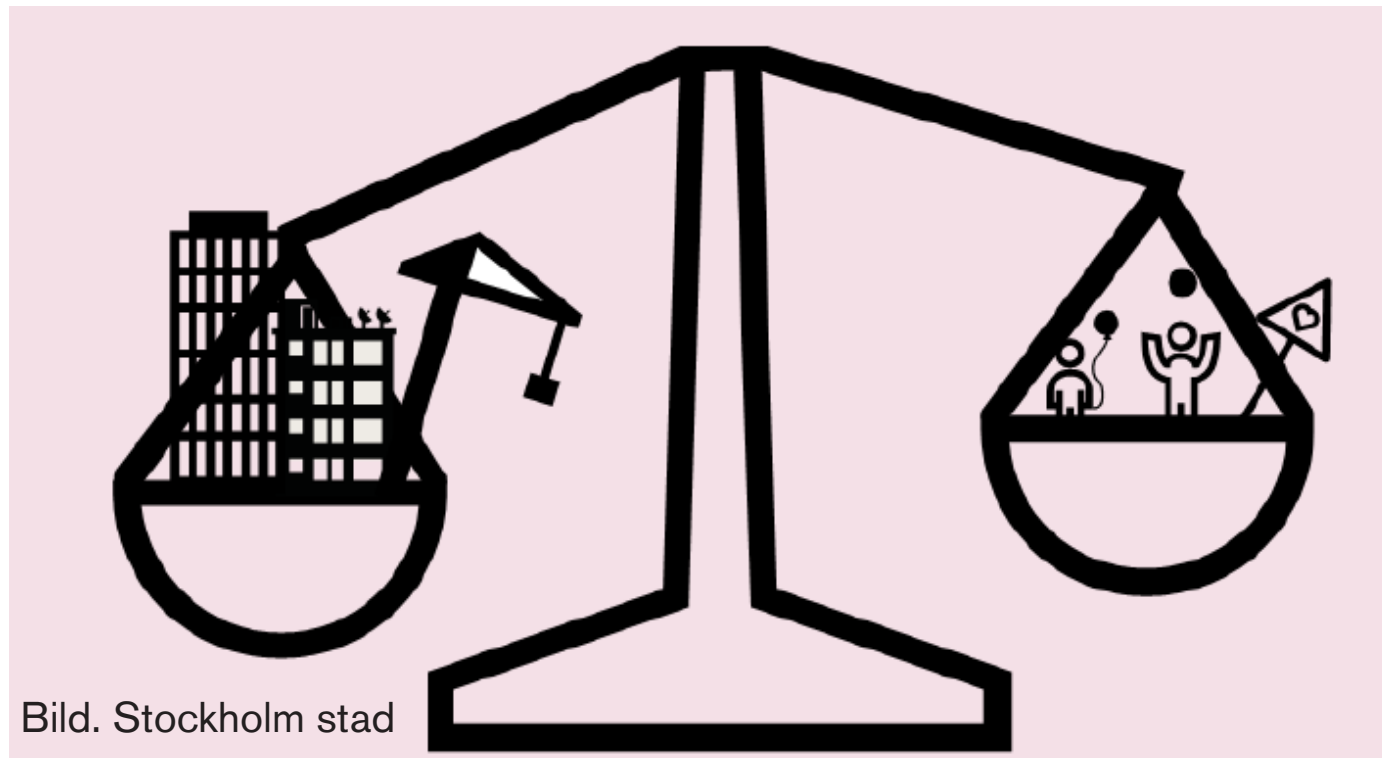

Bild. Stockholm stad

Suboptimering som stadsbyggnadsprincip

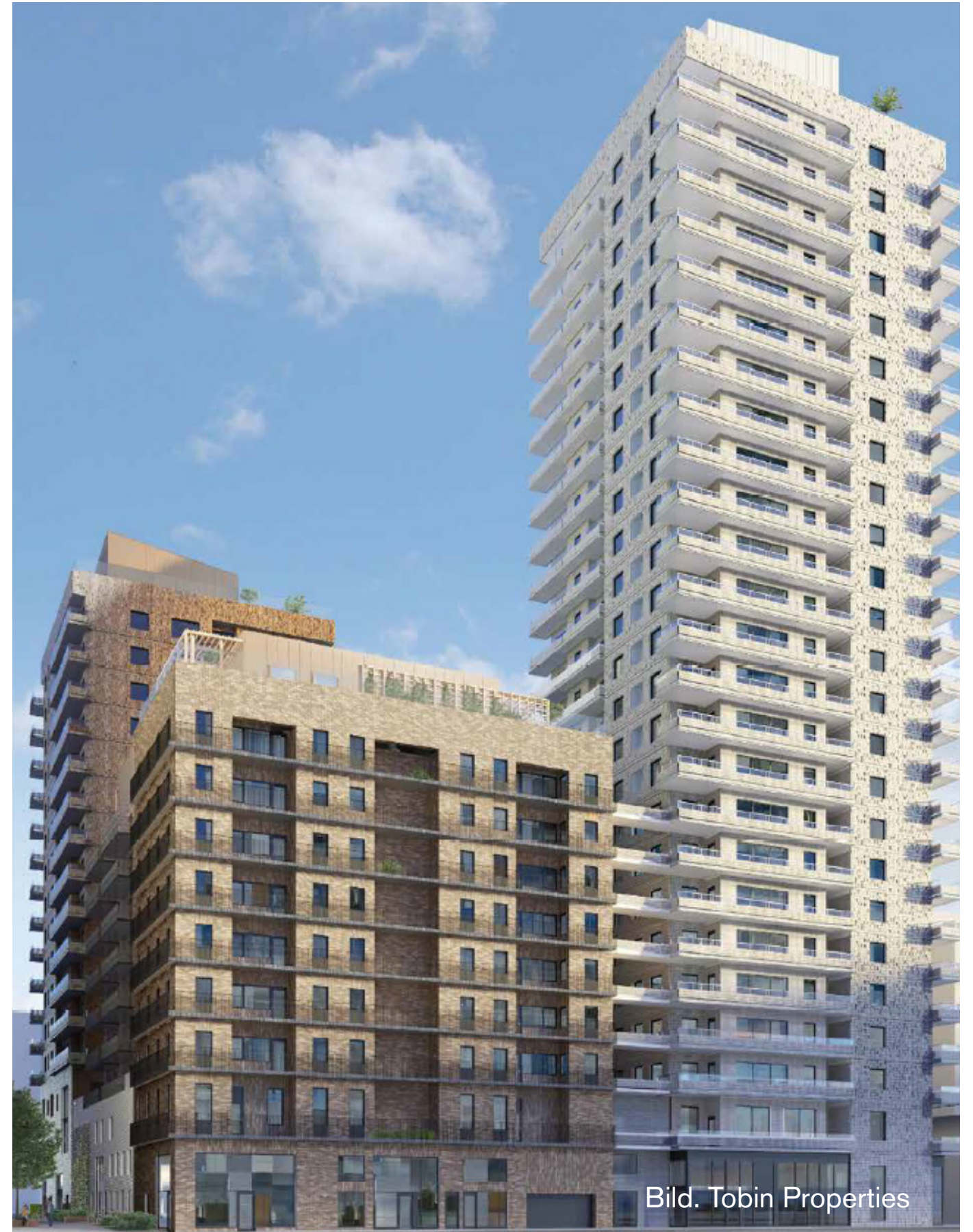

Bild. Tobin Properties

FLEXIBLA LÖSNINGAR

Suboptimering som stadsbyggnadsprincip

Boverkets allmänna råd (2015:1) om friyta för lek och utevistelse vid fritidshem, förskolor, skolor eller liknande verksamhet

Stockholmsshems interremiss svar

Stockholmshem är ett bostadsbolag med uppdrag att bygga nya hyresbostäder. Eftersom det är stor konkurrens om marken i Stockholm har den gängse modellen blivit att förlägga nya förskolor i bottenvåningen vid nyproduktion av flerbostadshus. Detta anser Stockholmshem vara en olämplig lösning eftersom dessa bostadsgårdar vanligen redan från början är små i förhållande till antalet bostäder. Samutnyttjande leder ofta till problem med högt slitage och ljudstörningar samt skapar konflikt om ytan mellan de boende och barnen.

Trafikkontorets interremiss svar

"Hög kvalitet kan aldrig helt ersätta kvantitet. De kvalitativa egenskaperna är proportionerliga mot friytans area. Vid alltför små arealer faller helt naturligt många viktiga funktioner bort. Kvantitativa riktlinjer kan givetvis innebära att annan bebyggelse måste minskas något till formen för skol- och förskolegårdar. De stora vinsterna av god samhällsbyggnad där alla åldersgrupper ges utrymme överväger dock vida de negativa konsekvenserna. En viktig aspekt av bristfälliga skol- och förskolegårdar är även den stora påverkan på kringliggande parker som sker. När skolor och förskolor hänvisas till närliggande parker och grönområden innebär detta ofta ett ökat slitage och ökade konflikter mellan skolans verksamhet och allmänhetens behov av parken."

Ur Stockholms stads officiella remissvar till Boverket allmänna råd FRI 1

"Det finns därför en överhängande risk att det uppstår konflikter mellan två viktiga intressen för Stockholm-att genom förtätning kunna bygga en stor mängd bostäder samt att det i boendemiljön ska finnas förskolor med lämpliga gårdar som stimulerar lek och lärande. Att samtidigt uppfylla dessa intressen utan tillgång till flexibla lösningar framstår som svårt."

FLEXIBLA LÖSNINGAR

Terrasser på tak istället för gård

”De planerade takgårdarna på fem av husen i M15 väntas, enligt beräkningar utan vindskydd, få blåsiga förhållanden. På två av takgårdarna väntas vindförhållanden över gränsen för det tolerabla även för kortvarigt stillastående/stillasittande.”

Vindkomfortstudie SMHI Marievik

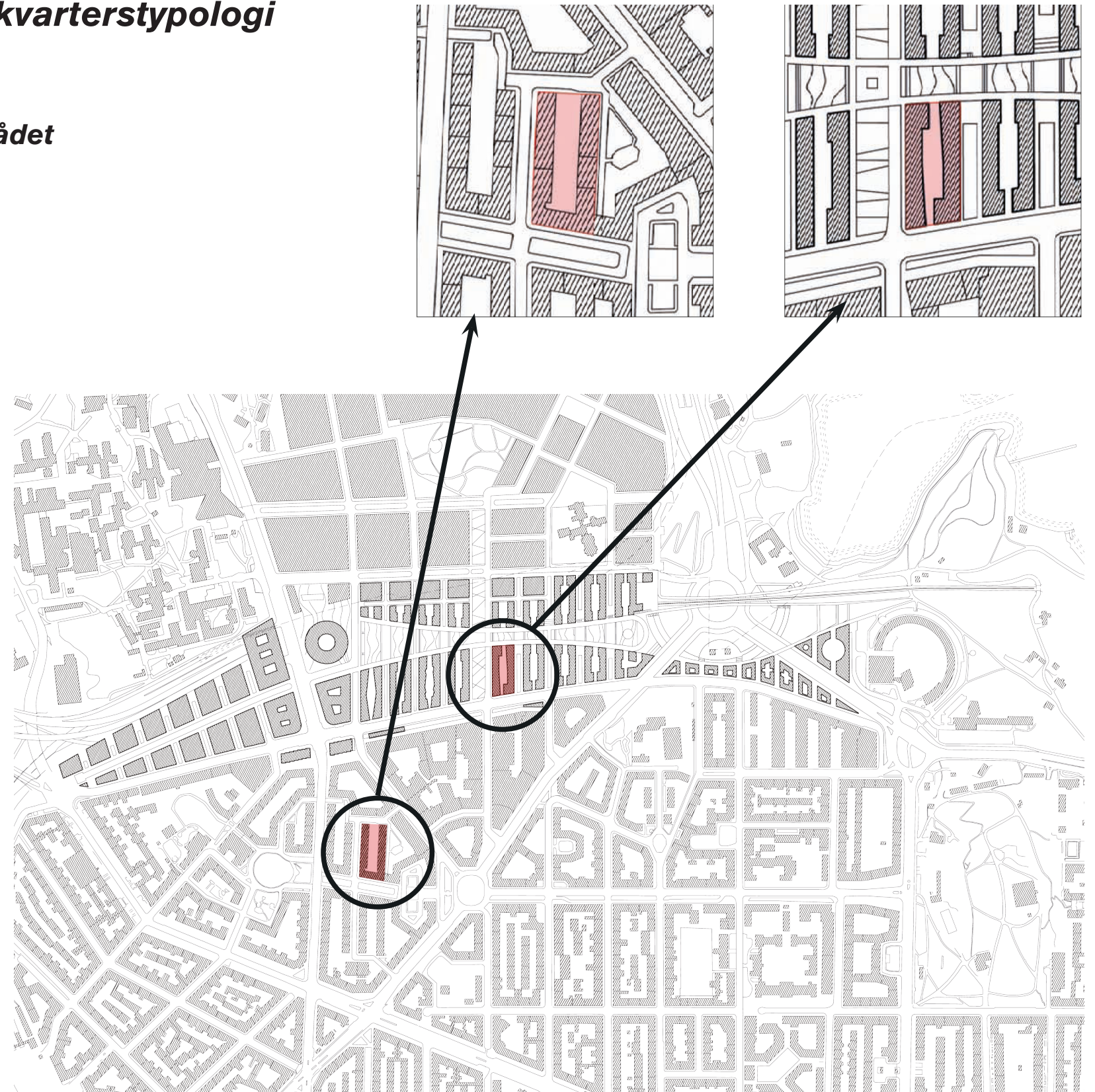

FLEXIBLA LÖSNINGAR

Små gårdar - höga hus

"På Hagastaden vidareutvecklas Vasastadens kvarterstypologi utifrån det småskaliga kvartersblocket."

***ur Gestaltning och kvalitetsprogram för Norra stationsområdet
DP 2009-02013-54***

FLEXIBLA LÖSNINGAR

Foto Stockholm Direkt

Mörka och trånga miljöer

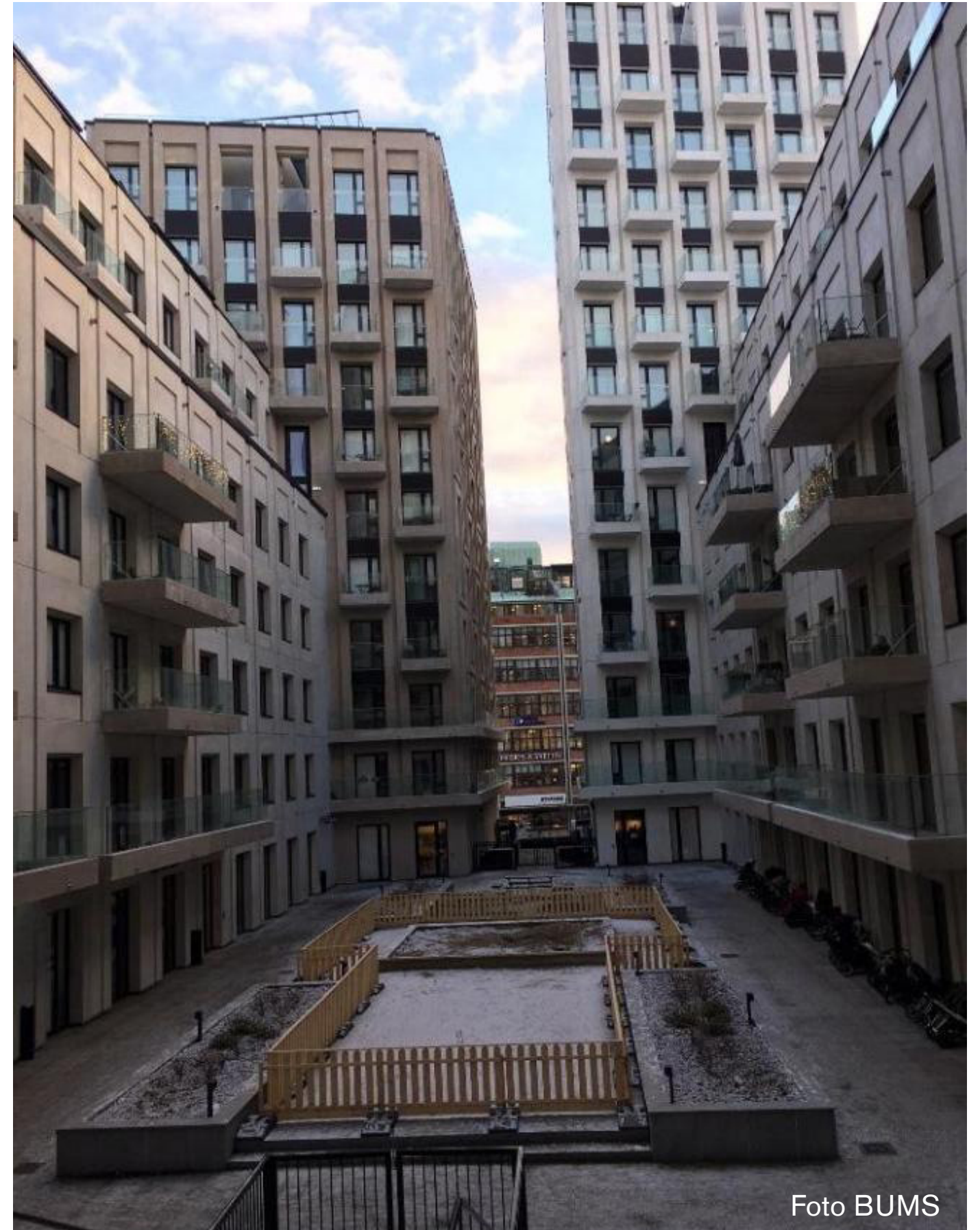

Foto BUMS

FLEXIBLA LÖSNINGAR

Förskolegårdar krymper

- Förskolegårdar hamnar på bostadsgårdar
- Många barn på liten yta
- Hårdgjorda miljöer

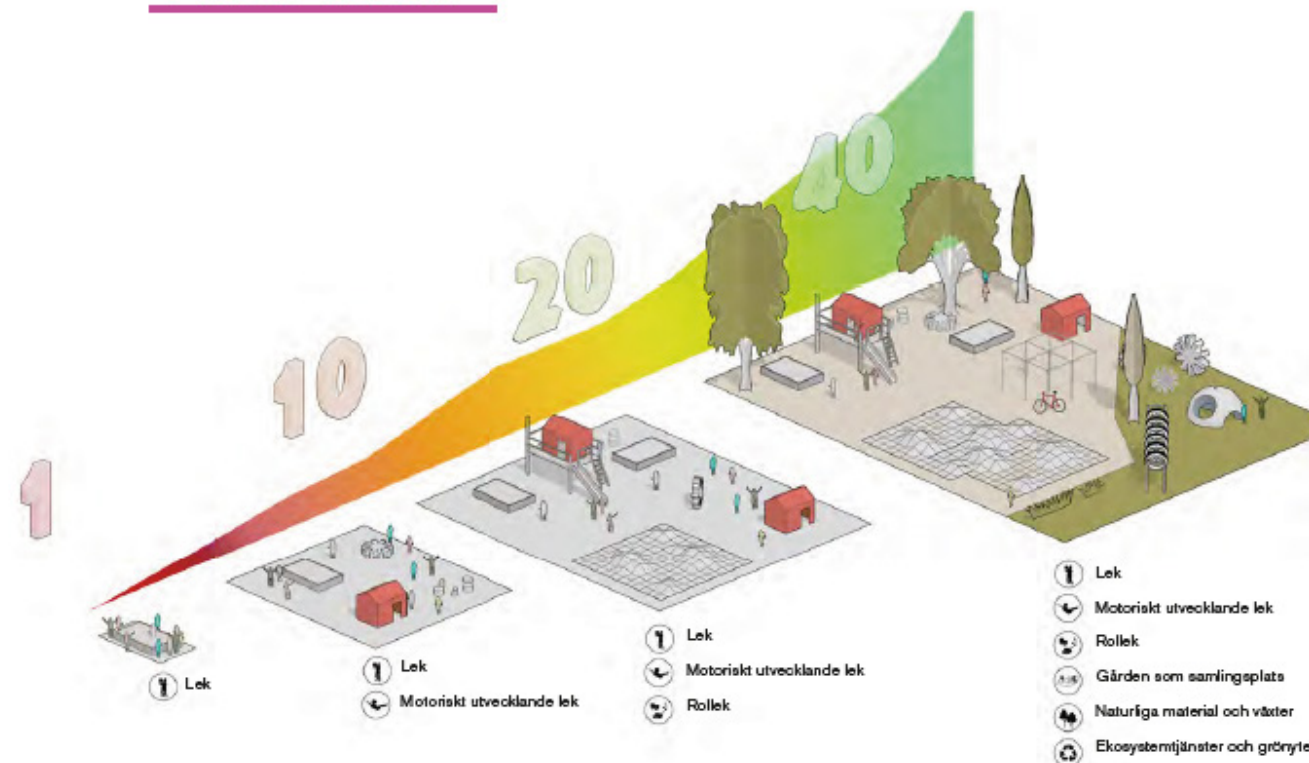
FLEXIBLA LÖSNINGAR

Förskolegårdar krymper

Befintliga förskolegårdar

- Gårdar som klarar 40 m²/ barn: 23%
- Gårdar som klarar 20-40 m² /barn: 32%
- Gårdar som klarar 10-20 m²/barn 24%
- Gårdar som klarar mindre än 10 m²/barn 21%

YTA/BARN

LEKVÄRDESMATRIS

Matris där kvadratmeter /barn och total yta syftar till att ge en sammanfattat bild av lekvärden och ekologiska värden på gården

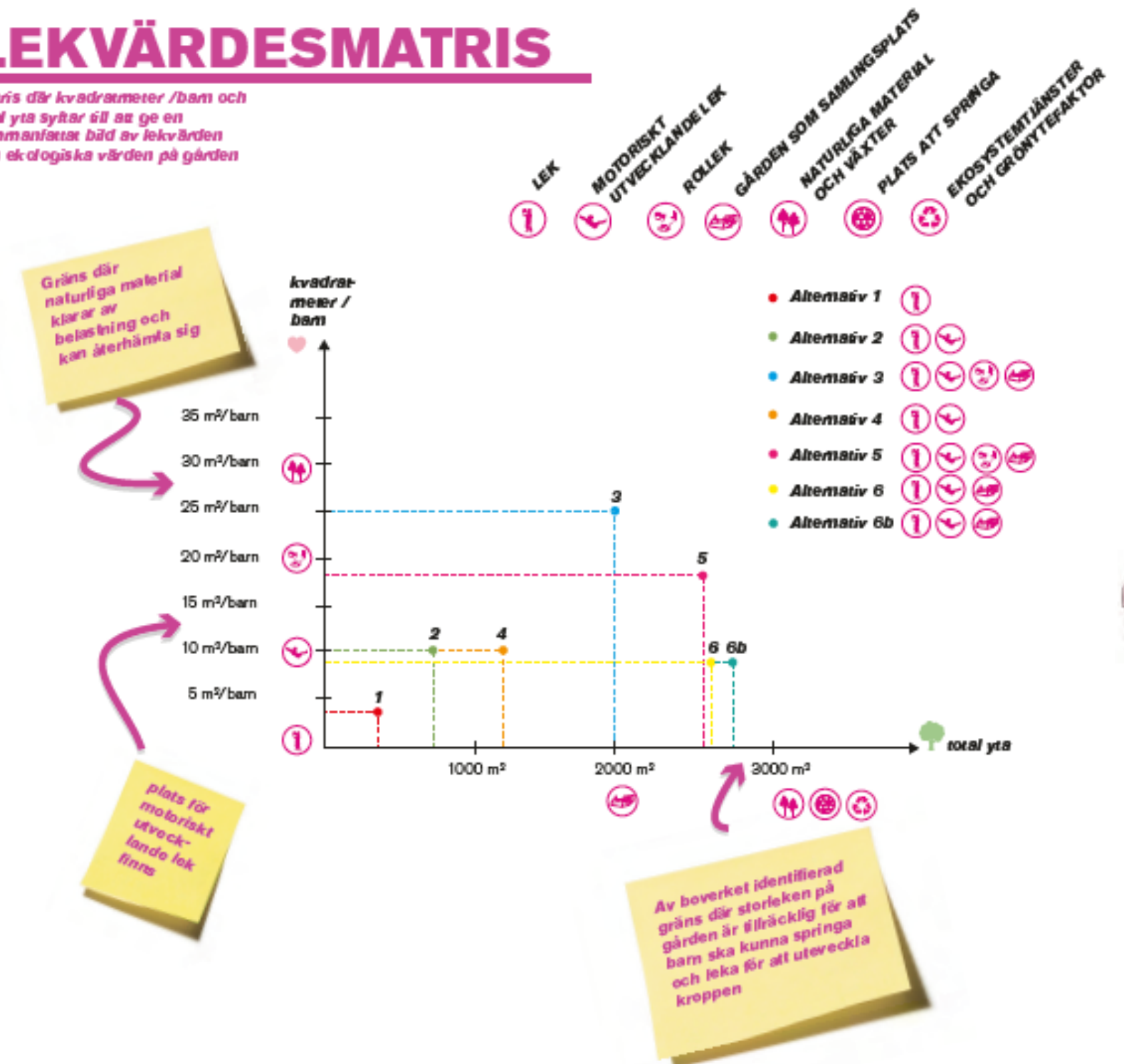

Bild White arkitekter

FLEXIBLA LÖSNINGAR

Förskolegårdar blir utsläppsgårdar

Utsläppsgårdar har blivit standard.

FLEXIBLA LÖSNINGAR

Barnen hamnar på taken, ex Årstadal

Bild. JM AB

FLEXIBLA LÖSNINGAR

Barnen till parken

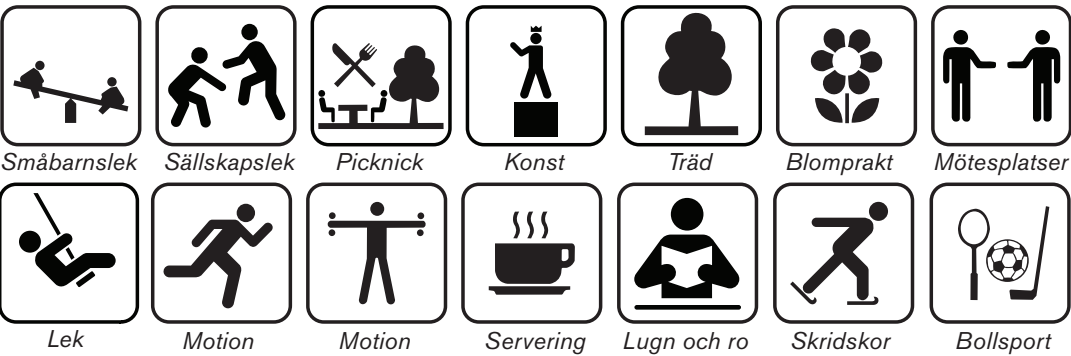
Förskolornas utevistelse sker
istället i närliggande parker

Vi är
i Klockparken

RÖD

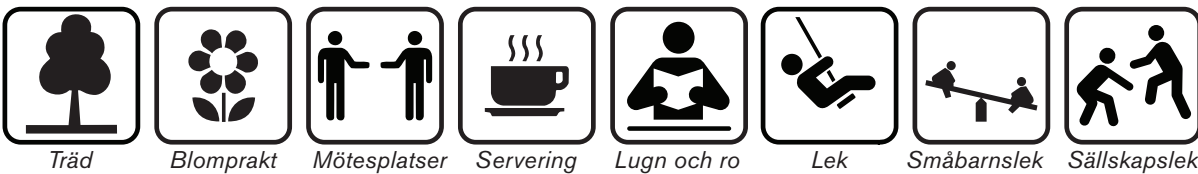
FLEXIBLA LÖSNINGAR

Stadsdelspark Vasaparken

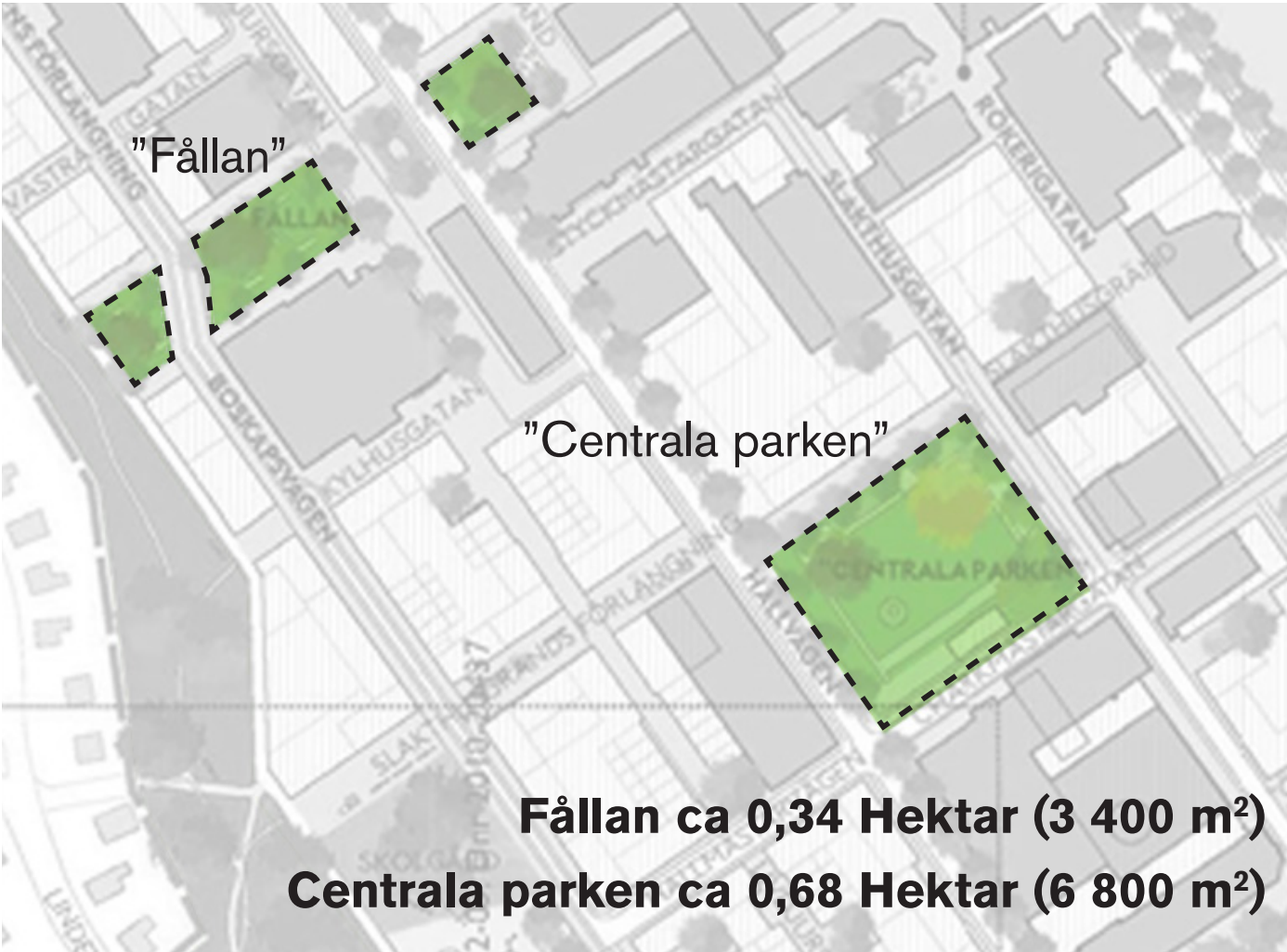
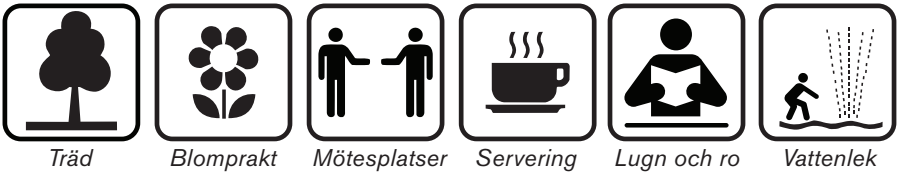

Samma funktioner på liten yta

Kvarterspark "Fållan", Slakthusområdet

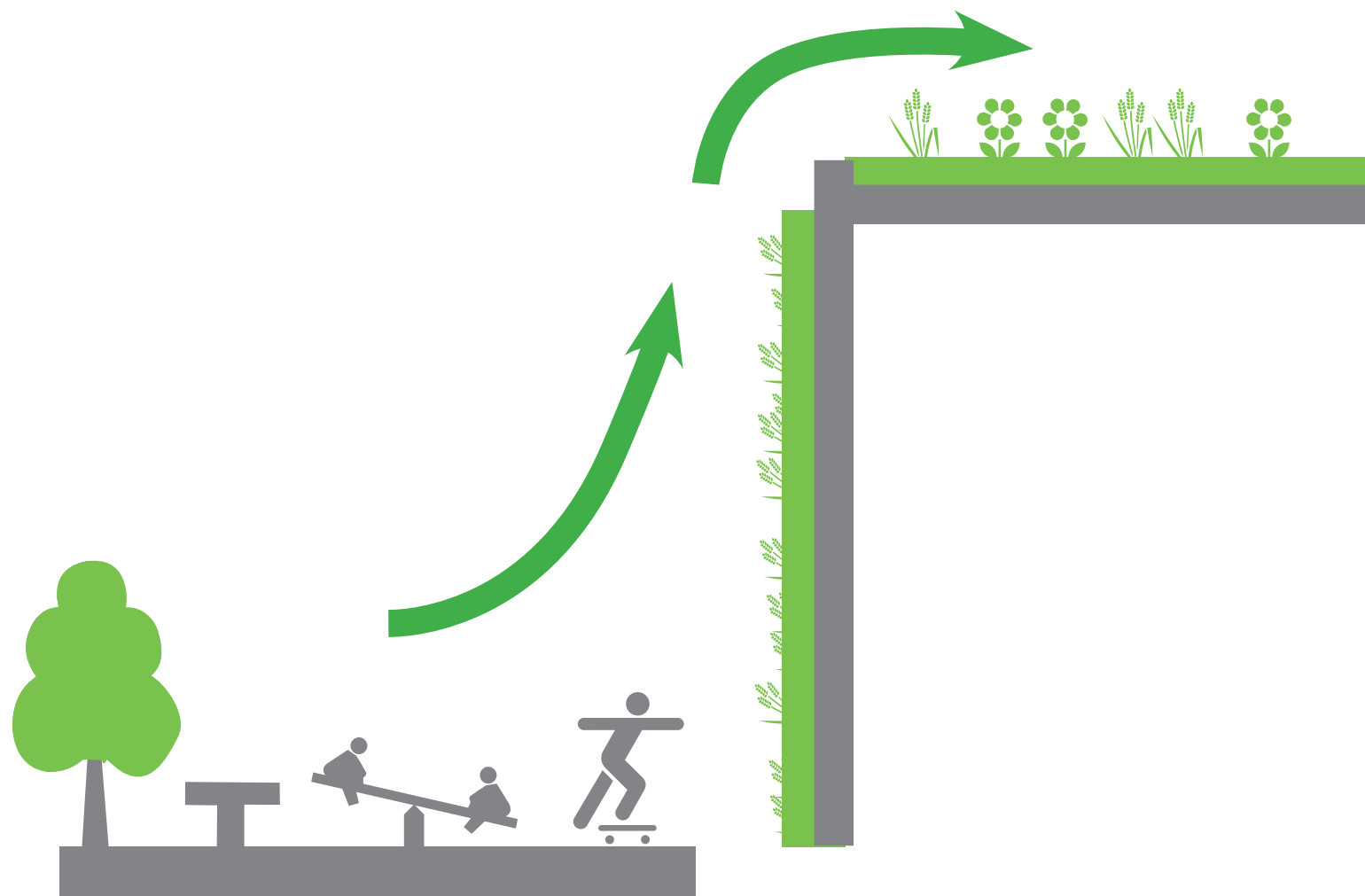
Stadsdelspark "Centrala parken"

FLEXIBLA LÖSNINGAR

"Byggnadernas tak och väggar utgör en viktig del i områdets gröna struktur då stadsdelens täthet inte medger både generösa gemensamma gårdsrum och rymliga förskolegårdar.."

ur Planbeskrivning Slakthusområdet

Park är inte längre park

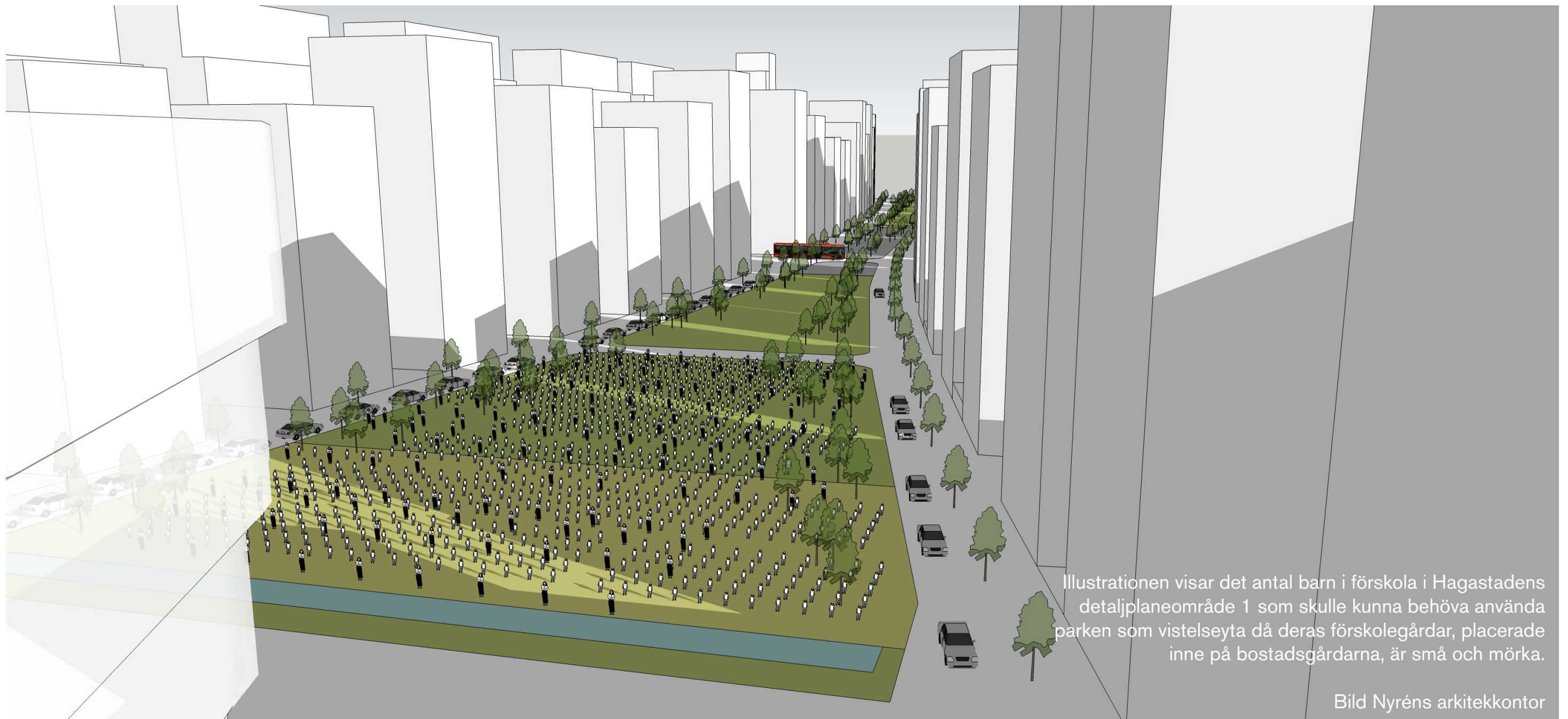

FLEXIBLA LÖSNINGAR

Parken som förskolegård

Och till det kommer alla barnen från kringliggande förskolor...

Behov av förskoleplatser för Hagastaden detaljplaneområde 1 beräknas till ca 800 barn fördelat på drygt 53 förskoleavdelningar. Norra Stationsparken.

Illustrationen visar det antal barn i förskola i Hagastadens detaljplaneområde 1 som skulle kunna behöva använda parken som vistelseyta då deras förskolegårdar, placerade inne på bostadsgårdarna, är små och mörka.

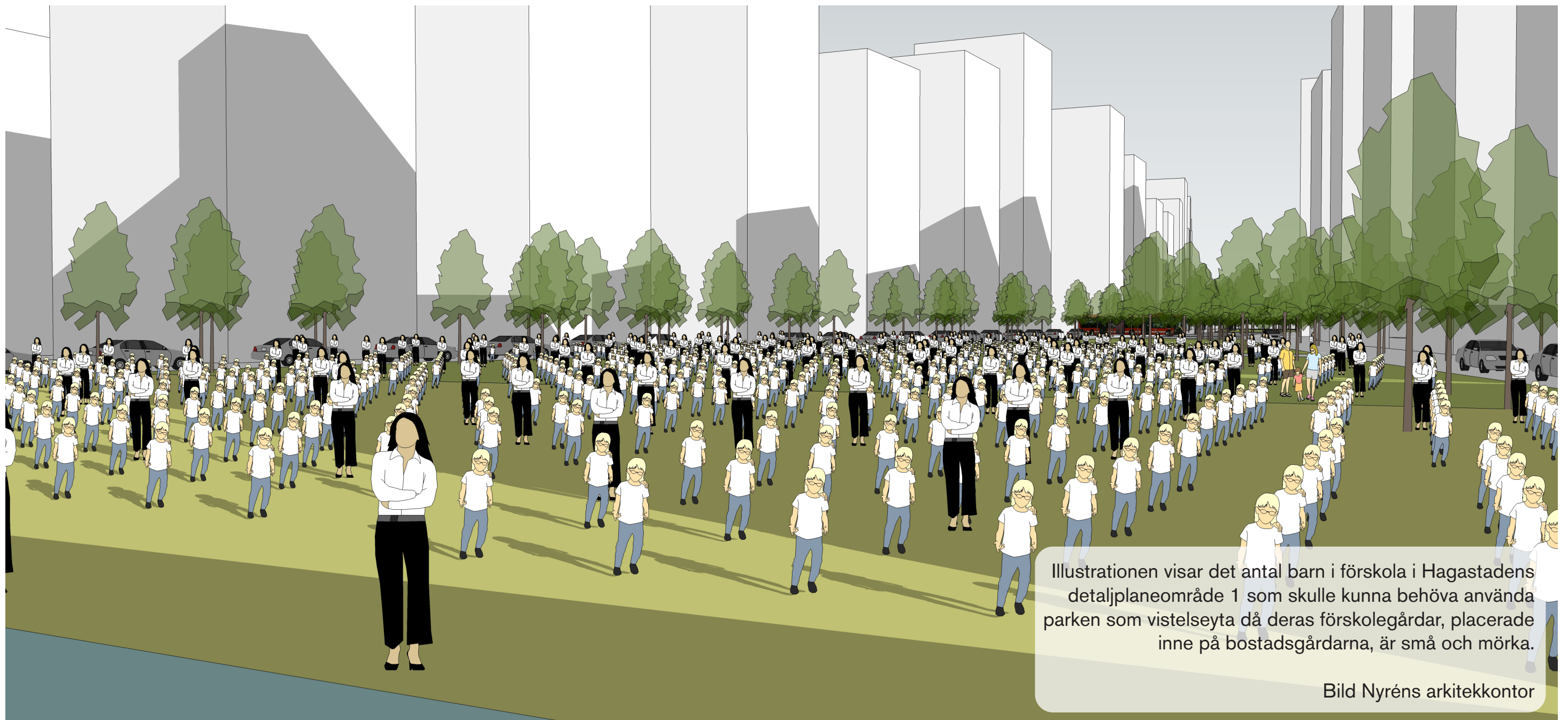
Bild Nyréns arkitektkontor

FLEXIBLA LÖSNINGAR

Parken som förskolegård

"Det är viktigt att parken inte upplevs som ålderssegregerad, utan att lek och andra funktioner och upplevelser vänder sig till alla åldrar på olika sätt."

ur Gestaltningsprogram Hagastaden

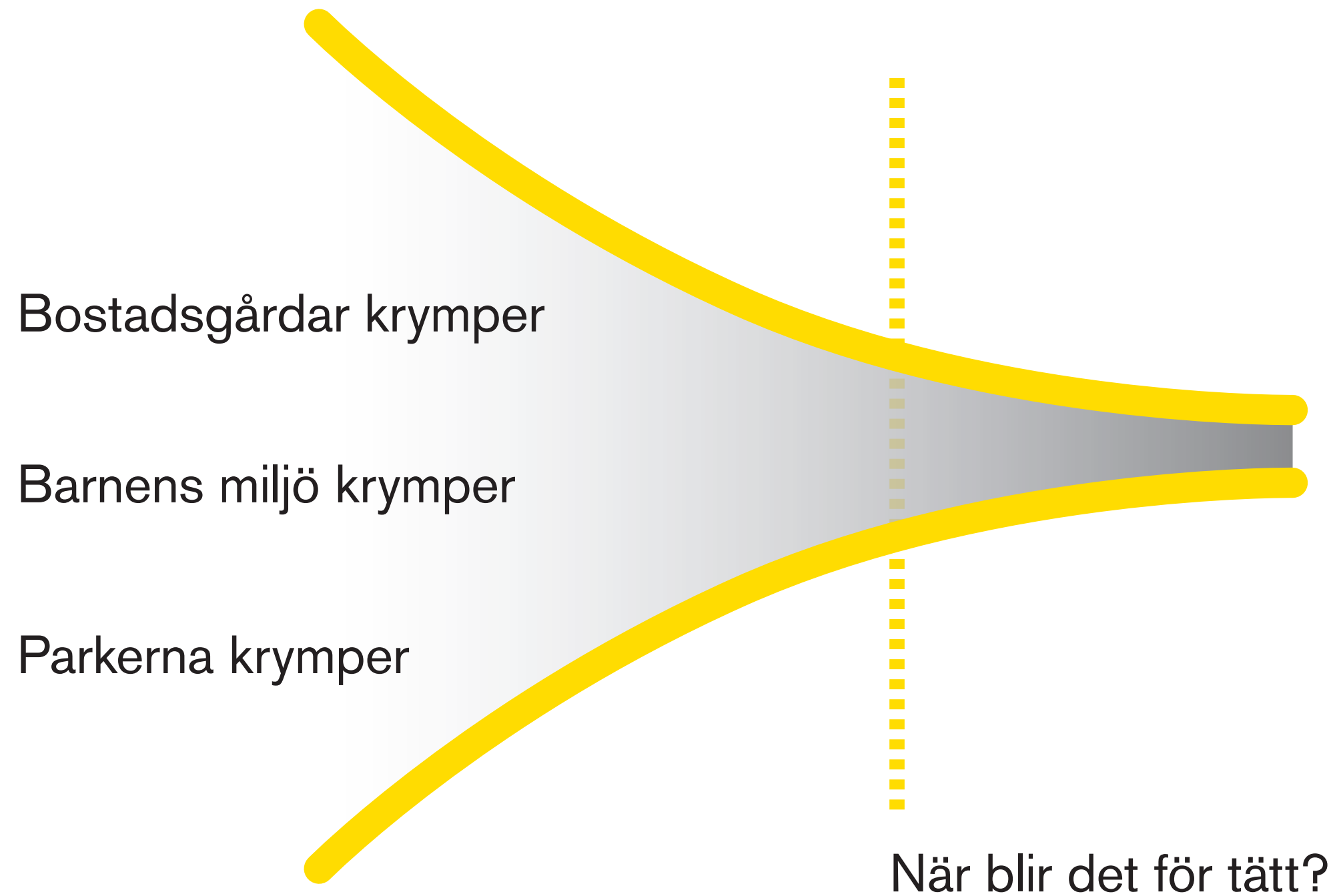

Illustrationen visar det antal barn i förskola i Hagastadens detaljplaneområde 1 som skulle kunna behöva använda parken som vistelseyta då deras förskolegårdar, placerade inne på bostadsgårdarna, är små och mörka.

Bild Nyréns arkitektkontor

KONSEKVENSER FÖR STADEN

När blir det för tätt?

KONSEKVENSER FÖR STADEN

När blir det för tätt?

KONSEKVENSER FÖR STADEN

När blir det för tätt?

KONSEKVENSER FÖR STADEN

När blir det för tätt?

KONSEKVENSER FÖR STADEN

När blir det för tätt?

KONSEKVENSER FÖR STADEN

När blir det för tätt?

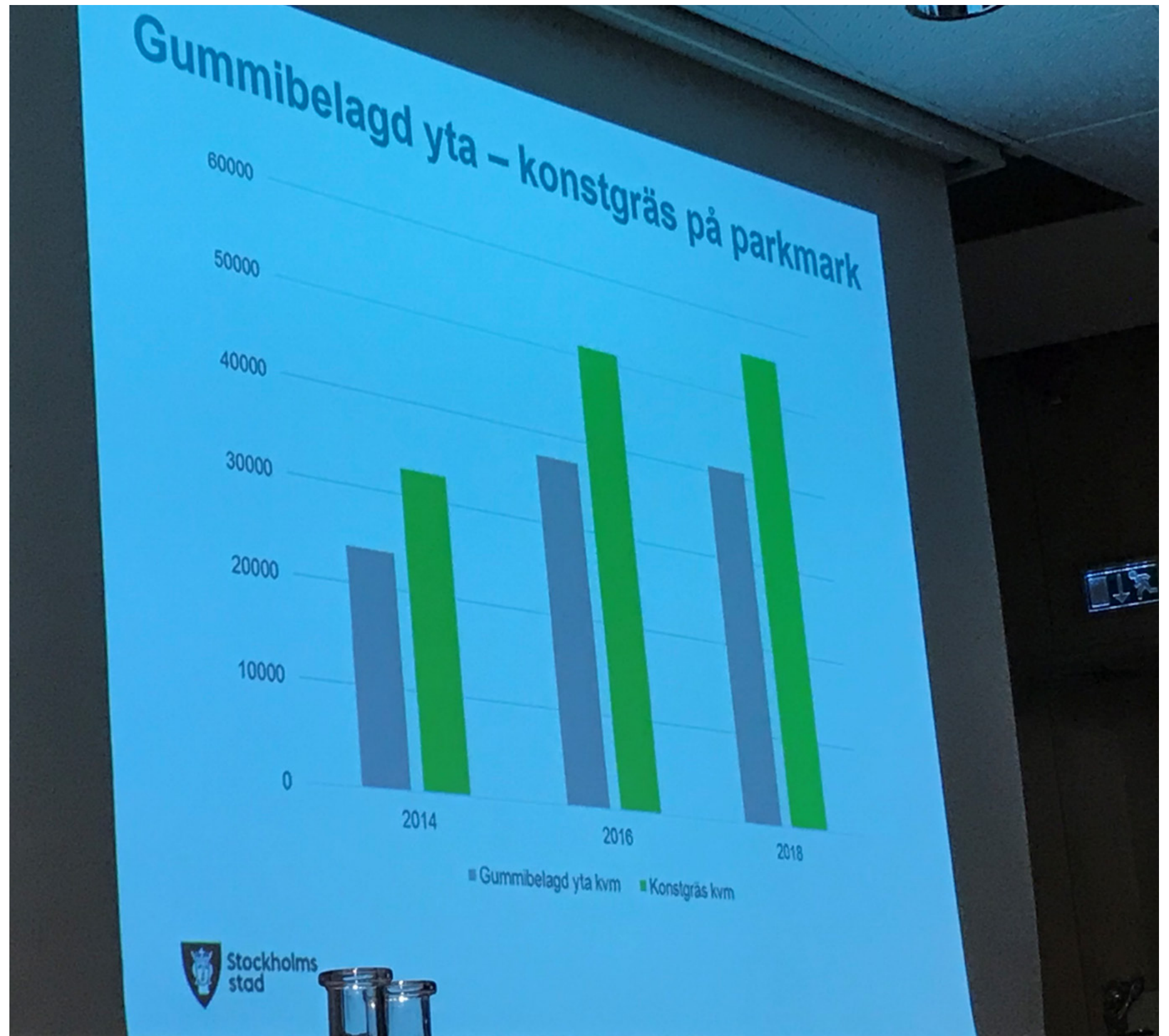

KONSEKVENSER FÖR STADEN

När blir det för tätt?

Andelen konstgräs i Stockholms parker har stigit med drygt 40 % på fyra år. (2014-2018)

Siffror från Trafikkontoret Stockhoms stad

PLANERA FÖR HELHETEN

Exemplet Skärholmsdalen

"Länstyrelsen anser att arbete med integrerad barnkonsekvensanalys lett fram till genomarbetade beslut som gynnar barn och unga i förslagets utformning. Länstyrelsen uppmuntrar Stockholms stad att även i fortsättningen genomföra planeringen med dessa utgångspunkter och framtagna verktyg."

ur remissvar från samrådet Länstyrelsen

PLANERA FÖR HELHETEN

- **Utnyttja exploateringstrycket**

Styr förtätning och exploatering till där det verkligen behövs. Sätt målsättningar för stadsutvecklingen (utöver bostadsmålet). Marknaden kommer inte att lösa detta. Hur kan man stärka och få till en mer medveten planerarpraxis?

- **Samhällsbygge vs bostadsbygge**

Inte bara bostäder. Stad är också park, förskolor, idrott, skolor, kultur mm.

- **Områdesplanering först...**

sedan detaljplan- därefter markanvisning.
Undvik frimärksplanering- svårt att hålla koll på helheten.

- **Integrerad barnkonsekvensanalys**

Arbeta med barnkonsekvensanalys i projektet inte bara göra en konsekvensanalys efteråt.

Bild Nyrens, Skärholmsdalen

PLANERA FÖR HELHETEN

- **Vi behöver starkare riktlinjer**

Ev i steg? Ok Standard, Bra standard, undermålig standard?

- **Tydligare gränsvärden för funktion/yta**

Vart går gränsvärdet för tex motorisk lek, träd, buskar, lekredskap, gräs vs gummiasfalt. Ta fram/lyft fram forskning. Se tex Whites lekvärdesmatris

- **Kunskapsöversikt- hur ser det ut idag**

Okunskapen är stor och det är svårt att få fram siffror på tex förskolegårdar/skolgårdar. Utnyttja GIS och tekniska hjälpmedel.

- **Uppföljning- hur ser det ut över tid**

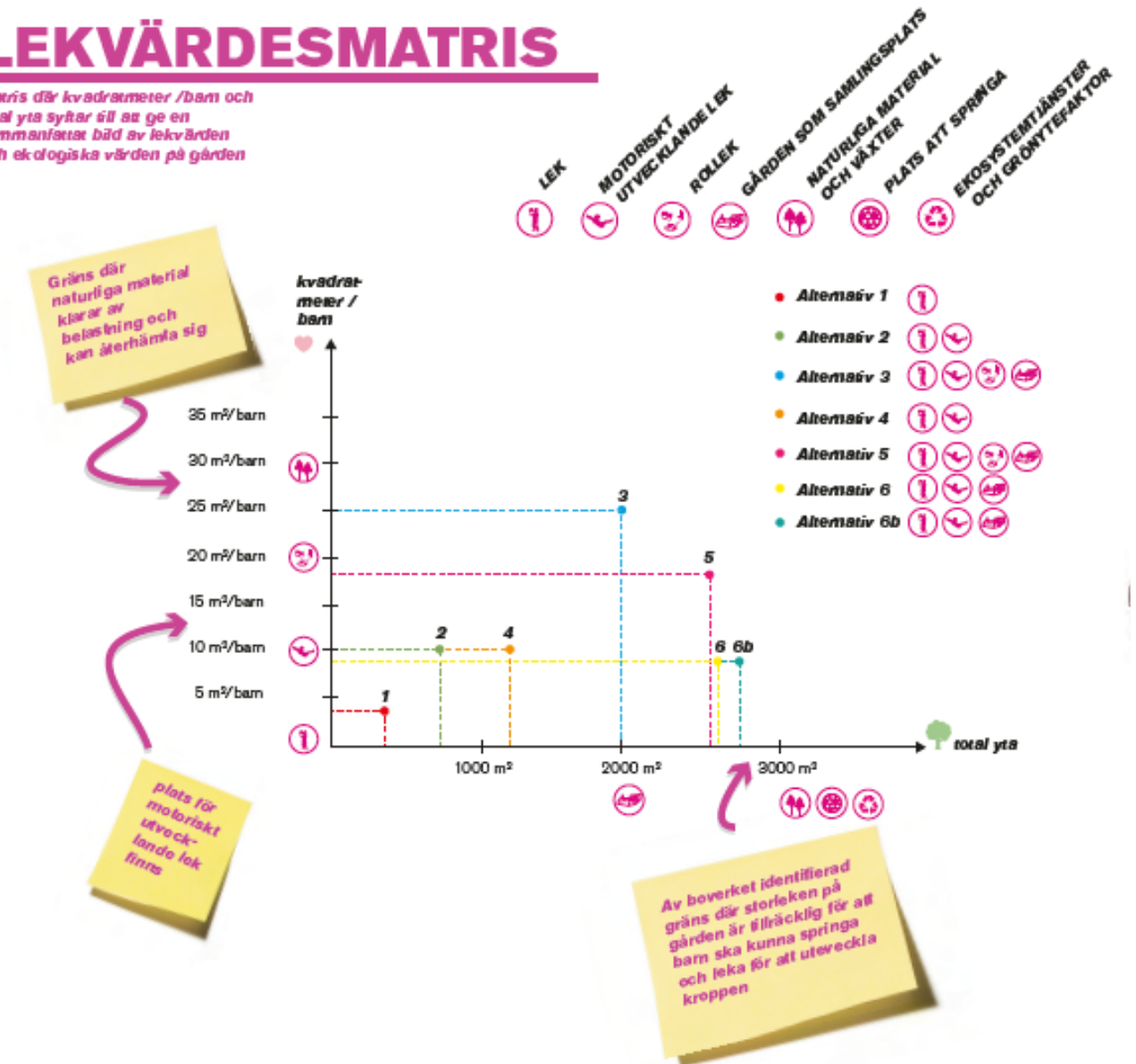
Hur ser utvecklingen över tid ut, parkstorlek, barnens plats, Exploateringsstal, antal våningar, användning av konstgräs och gummiasfalt?

- **Vi har alla möjligheter att göra något bra**

Vi har kunskapen, forskningen, tekniken. Bygg inte bort möjligheten till att skapa hållbara stadsmiljöer.

LEKVÄRDESMATRIS

Matris där kvadratmeter /barn och total yta syftar till att ge en sammanfattad bild av lekvärden och ekologiska värden på gården

YTA/BARN

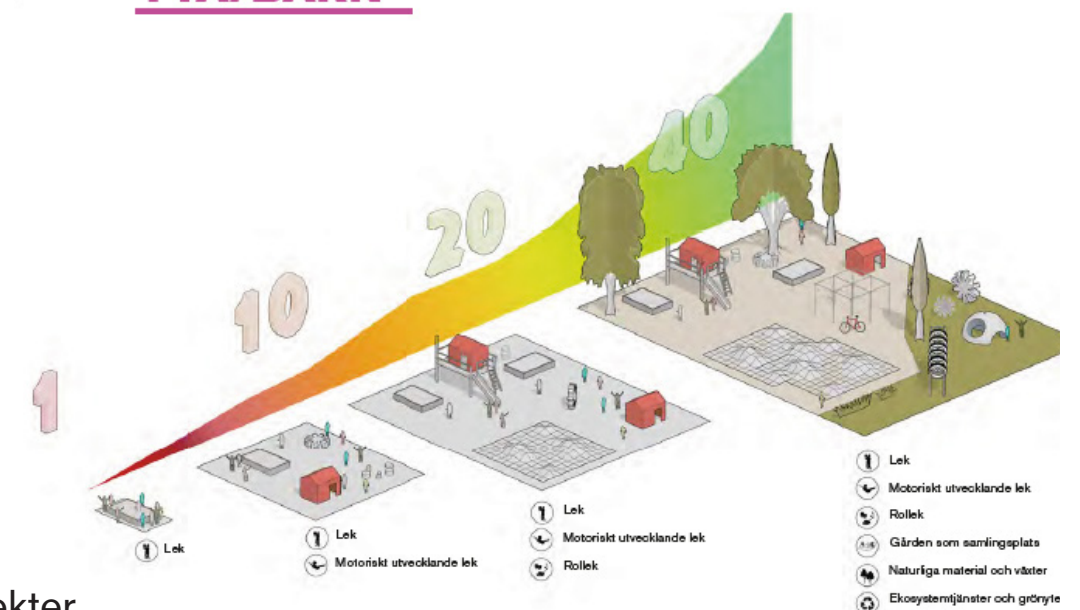

Bild White arkitekter

PLANERA FÖR HELHETEN

Vi har ett ansvar för kommande
urbana generationer!

Vasaparken ca 1900

T A C K !

Emelie Brunge
Landskapsarkitekt LAR/MSA
emelie.brunge@nyrens.se